

Kommunförvaltningen

Mathias Brandt, 0591-641 25
mathias.brandt@hellefors.se

Finansdepartementet
103 33 Stockholm

Betänkandet SOU 2020:8 Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget

Sammanfattning

Betänkandet ger en omfattande och god bild av kommunsektorns nuläge med intressanta och delvis givande utblickar och jämförelser med de övriga nordiska länderna.

I stor utsträckning delar Hällefors kommun bilden av de generella förutsättningar och utmaningar som kommunsektorn har och står inför, även om det naturligtvis finns stora variationer kommuner emellan.

Då det gäller bedömningar och skarpa förslag, anser Hällefors kommun att de konkreta idéerna är förhållandevis få och att vissa aspekter som många kommuner säkert hade förväntat sig skulle belysas, helt saknas. Vår bedömning är vidare att kommunsammanläggningar framhålls som den enskilt viktigaste och kraftfullaste åtgärden för en stark kommunsektor. Denna bild delas inte av Hällefors kommun.

Hällefors kommun ser vidare ett antal problem med de begrepp och utgångspunkter som styr betänkandet och därmed påverkat dess slutsatser.

Samtidigt finns ett stort antal goda förslag, som Hällefors kommun gärna ser kan genomföras direkt eller utredas vidare.

Kommunal kapacitet

I betänkandet beskrivs kommunal kapacitet som drift- och utvecklingskapacitet, något som Hällefors kommun uppfattar skymmer andra viktiga aspekter av de kapaciteter som krävs för att en kommun ska kunna vara framgångsrik. Kommunens berättigande ligger i att på ett gott sätt kunna tillgodose medborgarnas behov av välfärdstjänster, men också i att skapa inflytande över hur dessa tjänster utformas.

Därmed är viktiga aspekter i fråga om kapacitet också demokratisk (eller politisk), professionell och ekonomisk kapacitet. Att lägga samman detta i

drift- och utvecklingskapacitet ger en allt för lös grund att bygga slutsatser och rekommendationer på.

Strukturella åtgärder

Hällefors kommun vill inledningsvis markera att vår utgångspunkt är att de stora strukturella frågorna som urbanisering och demografi, inte i någon större mån påverkas av de strukturella åtgärder som föreslås i betänkandet. Däremot kan åtgärderna stärka den kommunala kapaciteten enligt ovan.

Strategisk samverkan

Hällefors kommun instämmer väsentligen i betänkandets slutsatser. Hällefors kommun är en av de kommuner som längst och mest bedrivit kommunal verksamhet i olika samverkansformer och bedömer att avvägningen mellan ökad robusthet i verksamheterna och medborgarnas upplevda mindre inflytande över dem, är en svår balansgång.

Asymmetrisk ansvarsfördelning

Betänkandets ganska kortfattade avfärdande av en asymmetrisk ansvarsfördelning, liksom det snäva område den berör, är förvånande. Även om utredningens ställningstagande förefaller principiellt grundat, går det inte att bortse från att det redan idag finns ett antal asymmetriska lösningar. En utökning av detta inom områden som är viktiga för mindre landsbygdskommuner, exempelvis strandskydd och arbetsmarknadspolitik, önskar Hällefors kommun utreds vidare.

Generell förändring av kommunernas ansvar och uppgifter

Det finns poänger i betänkandets resonemang kring att generella förändringar kan förbättra och stärka kommunernas kapacitet. Hällefors kommun vill dock poängtera vikten av att generella förändringar först utreds noga och att principer för bland annat finansiering, ansvar och uppföljning är tydliga och genomtänkta.

Frivilliga kommunsammanslagningar

Givet de utgångspunkter som utredningen har, är det förståeligt att detta är det förslag som allra tydligast genomsyrar betänkandet.

Hällefors kommun har givetvis inget att invända mot att kommuner frivilligt väljer att lägga sig samman, men samtidigt är det vår övertygelse att det inte är en lösning på de problem som utredningen förtjänstfullt beskriver.

Hällefors kommun anser att de aspekter på kommunal kapacitet som tidigare lyfts, talar emot att sammanslagningar är en framgångsrik strategi.

Sammanläggningar av geografiskt stora, glest befolkade kommuner kommer att leda till att medborgarna hamnar på fysiskt stora avstånd från de närmaste förtroendevalda, och att åta sig ett uppdrag som kan innebära mycket lång resväg och –tid blir allt mindre attraktivt. Som vi ser det så riskerar det att undergräva den såväl den lokala demokratins legitimitet som förmågan till utvecklingskapacitet.

En annan aspekt som kan peka på att sammanläggningar är kontraproduktiva är flerkärnighet vilket – utöver nog så svåra ”prestige frågor” – kan leda till sämre effektivitet i det kommunala uppdraget.

Ur ekonomisk synpunkt, finns inget stöd i forskningen för att kommunsammanläggningar skulle bidra till en förbättring – snarare tvärtom. Trots att utredningen påpekar detta förhållande, föreslås att avsevärda ekonomiska resurser ska läggas på de kommuner som väljer den vägen. Det är Hällefors kommuns bestämda uppfattning att de resurserna skulle kunna komma kommunsektorn till del på betydligt effektivare sätt.

Försöksverksamhet

Hällefors kommun instämmer i betänkandets förslag om försöksverksamhet och ser gärna att detta bör genomföras skyndsamt.

Former för stöd och analys för att stärka kommunernas kapacitet

Hällefors kommun är i grunden för en kommundelegation av den typ som beskrivs i betänkandet, men under ett antal förutsättningar:

Ansvaret ska ligga direkt under Regeringskansliet, inte någon enskild myndighet.

SKR får en nyckelroll i delegationen.

Landshövdingarna ska inte ha någon roll i delegationen.

Namnet bör tänkas över då ”kommundelegationen” bär med sig en ryggsäck sedan tidigare.

Statens åtagande och statlig närvaro i hela landet

Hällefors kommun delar betänkandets syn på betydelsen av att staten tar ett fullt ansvar för säkerställande av kommunernas ekonomiska förutsättningar, liksom att det är särskilt viktigt inom områdena transportinfrastruktur och digitalisering då detta svårligen kan hanteras på ett gott sätt i de enskilda kommunerna. I dagsläget gäller detsamma arbetsmarknadspolitiken.

Här finns anledning att särskilt betona att denna närvaro bör vara diversifierad och även omfatta exempelvis områden som utbildning, forskning och utveckling.

Det är också viktigt att den typ av servicekontor som diskuteras, inte blir någon form av ”B-kontor” i förhållande till renodlade myndighetspecifika kontor.

Kommunernas ekonomi

Hällefors kommun stödjer förslaget om en ny statsbidragsprincip.

Vi stödjer inte förslaget om en ny utredning av utjämningsystemet, utan förespråkar att nuvarande system kontinuerligt utvärderas och vid behov justeras.

En utredning av LSS-utjämnningen bör göras snarast. Kommunens ståndpunkt är att LSS-kostnader fullt ut ska vara ett statligt åtagande, inte minst med hänsyn till att detta vore en förenkling för mottagarna av åtgärder.

Kommunernas kompetensförsörjning

Hällefors kommun har svårt att bedöma om nedskrivning av studieskulder är ett effektivt sätt att underlätta kompetensförsörjningen.

Vi tror att insatser inom transportinfrastruktur, kollektivtrafik, statlig närvaro som ger en större och mer diversifierad arbetsmarknad i små kommuner, digitalisering och arbetsmarknadspolitik i övrigt skulle betyda mer för den kommunala kompetensförsörjningen.

Det är i sammanhanget viktigt att påpeka att stora yrkesgrupper som vi ser ett framtida behov av, inte kräver högre utbildning och därmed betydande studieskulder. Däremot kräver många av bristyrkena att arbetskraften fysiskt finns på plats.

Kommunernas klimat- och hållbarhetsarbete

Vi instämmer i utredningens bedömning av att det finns behov av statligt stöd för att detta arbete ska kunna skötas på ett effektivt sätt samtidigt som det kan genomföras med stor hänsyn till lokala förutsättningar.

Underlätta bostadsbyggandet i kommuner med särskilt stora utmaningar

Hällefors kommun kan inte nog betona att det finns behov av nybyggnation även i små kommuner, och att detta behov kan finnas trots att det inte råder bostadsbrist.

Många mindre kommuner har ett bostadsbestånd som är gammalt eller oändamålsenligt, inte sällan också slitet. Då marknadskrafter och –incitament i regel saknas, är det i praktiken kommunen som står för byggande. Till följd av problem med nedskrivningskrav för nybyggda bostäder, är det en ekvation som är svår att få ihop, med följd att de bostäder som kan erbjudas inte alltid är så attraktiva som vore önskvärt. Detta får konsekvenser inom flera av de ovan diskuterade områdena.

Detta regelverk behöver skyndsamt ses över, möjligen i kombination med andra åtgärder för att minska bristen på kapital hos mindre kommuner för att underlätta nybyggnation.

Generella synpunkter

Givet den forskning som finns och övrigt tillgängligt material kring den svenska kommunsektorn, vill Hällefors kommun poängtera att det är svårt att hitta stöd för att stora kommuner generellt sett varken är mer framgångsrika i att leverera god kvalitet eller bedriva verksamhet ekonomiskt effektivt. Vi delar inte synen på att en kommun för att kunna leverera service av god kvalitet och med god uthållighet måste ha en viss storlek – åtminstone inte i den mening som utredningen avser.

Den lilla kommunens styrka i form av förtroende för den lokala politiken och stora möjligheter till inflytande – faktorer som till exempel SKR, SCB och CKS vid Linköpings universitet lyfter – är också för oss tungt vägande faktorer som talar mot det fokus på kommunsammanläggningar som vi uppfattar finns.

Kommunernas geografiska storlek är ett annat problem som inte kan förbises.

Yttrandet har antagits av kommunstyrelsen i Hällefors kommun. Föredragande har varit kanslichef Mathias Brandt och i den slutliga handläggningen har kommunchef Tommy Henningsson deltagit.